

державної регуляторної політики та розвитку підприємництва тощо. Тобто, їх завдання значно вужчі, ніж у прикордонних регіонах.

Ефективність інституційного механізму безпосередньо залежить від його ресурсного забезпечення: кадрового, фінансового, матеріально-технічного, інформаційного тощо. На жаль, тут теж існує багато проблем.

1. Про транскордонне співробітництво: Закон України від 24 червня 2004 р. №1861-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-15>.

**Тетяна МАМАТОВА**

*д.держ.упр., професор, професор кафедри менеджменту та управління проектами ДРІДУ НАДУ*

**Ірина ЧИКАРЕНКО**

*д.держ.упр., доцент, завідувач кафедри менеджменту та управління проектами ДРІДУ НАДУ*

**Ольга КІРЄЄВА**

*к.держ.упр., доцент, доцент кафедри менеджменту та управління проектами ДРІДУ НАДУ*

**СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ У СТРАТЕГІЯХ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ДЛЯ УКРАЇНИ**

Починаючи з 2015 року в Україні на державному рівні визначено необхідність упровадження «смарт-спеціалізації» [7; 8]. «Смарт-спеціалізація – підхід, що передбачає аргументоване визначення суб'єктами регіонального розвитку в рамках регіональної стратегії окремих стратегічних цілей та завдань щодо розвитку видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал з урахуванням конкурентних переваг регіону та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні» [6 – 8].

Як визначено у «Методиці розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації», «впровадження смарт-спеціалізації у стратегічне планування розвитку регіону здійснюється з метою: забезпечення сталого розвитку регіону; підвищення ефективності управління інноваційними процесами у регіоні; створення сприятливого середовища для інноваційної діяльності; підвищення рівня інноваційної та інвестиційної активності регіону [6].

Так, у Постанові Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 р. № 932 «Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів» визначено, що «не менше ніж одна стратегічна ціль регіональної стратегії визначається на засадах смарт-спеціалізації та передбачає інноваційний розвиток пріоритетних видів економічної діяльності регіону, підвищення рівня конкурентоспроможності регіону» [8].

Зазначений підхід є визнаним і широко апробованим у Європейському Союзі, у 12 країнах на регіональному та національному рівнях розроблено понад 120 стратегій смарт-спеціалізації [11].

Концепцію смарт-спеціалізації (*Smart specialization*) було розроблено групою «академічних експертів» у 2008 році [15] і вона дуже швидко зробила значний вплив на аудиторію вироблення політики в ЄС. Саме концепція смарт-спеціалізації є ключовим елементом інноваційного плану «ЄС 2020» – «Стратегія для розумного, стійкого та інклюзивного розвитку» [12]. У цьому програмному документі політики ЄС, зазначено, що необхідно «реформувати національні (і регіональні) науково-дослідні та інноваційні системи для сприяння «досконалості» та «розумній спеціалізації», посилити співпрацю між університетами, дослідними організаціями та бізнесом, впровадити спільне програмування та посилити транскордонне співробітництво у сферах з «доданою вартістю ЄС» та відповідно адаптувати національні процедури фінансування для забезпечення поширення технологій на території ЄС» [12, р. 11].

Фактично, «академічна» ідея смарт-спеціалізації виявилася дуже «практичною» і отримала надзвичайну «історію успіху»: Європейська Комісія вирішила побудувати платформу послуг (S3) для підтримки регіонів у їхніх зусиллях з розробки та впровадження стратегії «інтелектуальної» («smart» / «смарт») спеціалізації; на цей час саме наявність визначеної «смарт-спеціалізації» розглядається як умова для отримання фінансування від структурних фондів ЄС; ОЕСР проводить діяльність з вимірювання розумної спеціалізації [1 – 4; 10]. Європейська Комісія очікує, що як національному, так і на регіональному рівнях на усій території ЄС влада заохочуватиме розроблення національних та регіональних «стратегій досліджень та інновацій для смарт-спеціалізації» (Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation, RIS3) з метою належного використання коштів структурних фондів ЄС і збільшення синергії між різними політиками ЄС, національних і регіональних, а також державних і приватних інвестицій [1; 13]. На думку експертів, розроблення Strategies for Smart Specialisation (S3) має на меті є виявлення унікальних функцій і активів кожної країни і регіону, підкреслення переваг регіональної промисловості й співпраці регіональних стейкхолдерів, а також має вирішальне значення для ефективного залучення інвестицій та інновацій у розвиток промисловості [5].

Національні/регіональні RIS3 мають розроблятися як інтегровані, орієнтовані на специфіку території програми економічної трансформації, які здійснюють п'ять важливих функцій:

– зосередження політичної підтримки та інвестицій на ключових національних / регіональних пріоритетах, викликах та потребах розвитку, що базується на знаннях, включаючи заходи, пов'язані з ІКТ;

– взяття за основу сильних сторін кожної країни / регіону, конкурентних переваг та потенціалу щодо досконалості;

– підтримка технологічних інновацій так само як і практично орієнтованих з метою стимулювання інвестицій у приватний сектор;

– повне залучення заінтересованих сторін (стейкхолдерів) і упровадження інновацій ними самими;

– базування на основі доказів (фактів) і формування надійних систем моніторингу та оцінювання [13].

Розробники концепції смарт-спеціалізації акцентують необхідності фокусування змін через створення «унікальних знань на основі досвіду» (unique experience-based knowledge) й тому, що смарт-спеціалізація стосується саме «знансвих» ресурсів і має на меті не лише концентрувати ресурси, але й спрямовує і концентрує увагу на сфері набуття знань, що засновані на досвіді, доповнюючи тим самим інші відповідні ресурси регіону. Таким чином, смарт-спеціалізація передбачає «як логіку концентрації, так і логіку конкретизації активів регіону» [14, р. 15].

Національні/регіональні RIS3 мають ґрунтувались на чотирьох загальних принципах або чотирьох «С»:

– (Tough) Choices and Critical mass (жорсткий відбір і критична маса) – обмежена кількість пріоритетів на основі власних сильних сторін і міжнародної спеціалізації – уникнення дублювання та фрагментації в Європейському дослідницькому просторі – концентрація джерел фінансування задля забезпечення більш ефективного управління бюджетом;

– Competitive Advantage (конкурентна перевага) – мобілізація «талентів» через узгодження потенціалу сектору досліджень і розвитку промисловості (RTD + I) та потреб бізнесу через «підприємницький процес виявлення»;

– Connectivity and Clusters (включеність та кластери критична маса) – розвиток кластерів світового класу та створення арени для відповідних різноманітних / міжгалузевих зв'язків всередині регіону та зовні, що стимулює спеціалізовану технологічну диверсифікацію – «порівняння того, що маєте з тим, що має інший світ»;

– Collaborative Leadership (колективне/спільне керівництво) – ефективні інноваційні системи як колективні зусилля, засновані на державно-приватному партнерстві [13; р. 17].

Але концепція розумної спеціалізації має і свої недоліки, а її упровадження пов'язане із певними загрозами та ризиками. Основний з

них – це небезпека концентрації розвитку сучасних технологій в найрозвиненіших регіонах, що може призвести до великої поляризації регіонів [1]. Саме тому необхідно через визначення «смарт спеціалізації» виявити те, що робить «локальну базу знань» оригінальною і унікальною й може сприяти збільшенню різноманітності областей знань і досвіду, тим самим зробивши національну економіку у цілому більш здатною використати переваги окремих економік місцевих агломерацій і менш схильною до потрясінь попиту та пропозиції на світових ринках [14].

У рамках співпраці з Європейською Комісією було обрано 3 пілотних регіони, в яких буде визначено смарт-спеціалізацію: Харківська, Одеська та Запорізька області. У другій частині проекту візьмуть участь Черкаська та Закарпатська області. До кінця 2019 р. мав бути завершений аналіз даних згідно з підходом смарт-спеціалізацій в усіх регіонах України. Тим регіонам, які визначають свою смарт-спеціалізацію та отримують підтвердження від Комісії, буде відкрито доступ до фінансової та технічної підтримки ЄС, зокрема в рамках програм Horizon 2020 та COSME. В цьому регіонам допомагатиме дослідницький центр Європейської Комісії, чийм коштом і будуть профінансовані всі необхідні заходи [9].

Зазначене зумовлює актуальність подальших наукових досліджень і розроблення методико-технологічного інструментарію реалізації підходу смарт-спеціалізації в Україні на регіональному та місцевому рівнях .

#### Список використаних джерел

1. Бжуска Я. Розумна спеціалізація регіону / Я. Бжуска, Я. Пика // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 749: Логістика. – С. 362–366. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25853/1/65-362-366.pdf>.

2. Грошев С. В. Управління smart-спеціалізацією фермерських господарств як стратегічний напрям підвищення ефективності використання земельних ресурсів / С. В. Грошев // Український журнал прикладної економіки. – 2018. – Том 3. – № 2. – С. 217 – 225.

3. Горблюк С. Процес розробки стратегії формування регіональної інноваційної системи / Сергій Горблюк // Evropsky politicky a pravni diskurz. – 2017. – Vol. 4, Iss. 2. – Р. 48 – 53. – Режим доступу : <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-2/09.pdf>.

4. Дунаєв І. В. Ціннісні цілі модернізації регіональної економіки крізь призму принципу «розумної спеціалізації» / І. В. Дунаєв // Аналітика і влада. – 2014. – № 9. – С. 260 – 266.

5. Інфографіка «Смарт Спеціалізація» / Ukrainian Institute for International Politics. – Режим доступу : <http://www.uip.org.ua/інфографіка-смарт-спеціалізація/>.

6. Про затвердження Методики розроблення, проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації регіональних стратегій розвитку та планів заходів з їх реалізації : наказ Міністерства

регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31 бер. 2016 р. № 79. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0632-16/ed20190212#n188>.

7. Про затвердження Порядку розроблення Державної стратегії регіонального розвитку України і плану заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених Стратегії і плану заходів : постанова Кабінету Міністрів України від 11 листоп. 2015 р. № 931. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/931-2015-п/ed20181117#n76>.

8. Про затвердження Порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів : постанова Кабінету Міністрів України від 11 листоп. 2015 р. № 932. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-п/ed20181117#n63>.

9. Українські регіони визначають свої конкурентні переваги та зможуть отримати доступ до додаткового фінансування ЄС. – 2018. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2536282-ukrainski-regioni-zalucati-mut-finansuvanna-z-evrosouzu-mert.html>.

10. Федяєва М. С. «Розумна» спеціалізація як інструмент трансформації національної економіки (теоретичний аспект) / М. С. Федяєва // Причорноморські економічні студії. – 2018. – Вип. 26-1. – С. 87 – 92.

11. Черепова Т. Smart-спеціалізація як новий інструмент регіональної політики / Тетяна Черепова // VEZHA [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://vezha.net.ua/economy/smart-specializaciya-yak-novij-instrument-regionalnoi-politiki/>.

12. European strategy for smart, sustainable and inclusive growth «Europe 2020». – Access mode : <http://ec.europa.eu/research/era/docs/en/investing-in-research/european-commission-europe-2020-2010.pdf>.

13. Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3) / Smart Specialisation Platform, 2012. – 116 p. – Access mode : <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/84453/RIS3+Guide.pdf/fceb8c58-73a9-4863-8107-752aef77e7b4>.

14. Foray D. Smart specialization. From academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation / D. Foray, P. A. David, B. H. Hall // MTEI-WORKING\_PAPER-2011-001 – 2011. – 16 p. – Access mode : <https://pdfs.semanticscholar.org/29ad/6773ef30f362d7d3937c483003d974bc91c5.pdf>.

15. Foray D. Smart specialisation: the concept / D. Foray, P. A. David, B. H. Hall ; «Knowledge for Growth» Expert Group // Knowledge for Growth: Prospects for science, technology and innovation, Report, EUR 24047, European Union. – 2009. – 5 p. – Access mode : [http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download\\_en/kfg\\_policy\\_brief\\_no9.pdf?11111](http://ec.europa.eu/invest-in-research/pdf/download_en/kfg_policy_brief_no9.pdf?11111).

**Наталія ГОНЧАРУК**

*д.держ.упр., професор, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри державного управління та місцевого самоврядування ДРІДУ НАДУ*

## **МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ**

В умовах реформування державного управління, місцевого самоврядування та публічної служби модернізація системи професійного навчання публічних службовців набуває особливого значення. Професійне навчання публічних службовців розглядається як одне з першочергових завдань, без вирішення якого неможливо забезпечити ефективність публічного управління, зробити реальним входження України до спільноти європейських держав. У зв'язку з цим важливого значення набуває вивчення європейського досвіду реформування системи професійного навчання публічних службовців.

Слід зазначити, що в Україні основою для формування системи професійного навчання публічних службовців із самого початку була обрана європейська модель, за якої підготовка та підвищення кваліфікації державних та муніципальних службовців ведеться в спеціалізованих навчальних закладах. Формування системи професійного навчання публічних службовців у нашій державі розпочалося зі створення в березні 1992 р. Інституту державної служби і самоврядування при Кабінеті Міністрів України (з філіалом у м. Дніпропетровськ), який у червні 1995 р. було трансформовано в Українську академію державного управління при Президенті України (УАДУ). У 1996 р. було створено регіональні підрозділи УАДУ в Дніпропетровську, Львові, Одесі і Харкові (в 2001 р. отримали статус регіональних інститутів у складі Академії), відкрито 9 магістратур у провідних вищих навчальних закладах України для підготовки магістрів за спеціальністю «Державна служба», а також засновано 23 регіональні центри підвищення кваліфікації державних службовців та керівників державних підприємств. У 2003 р. УАДУ отримала статус національної і назву Національної академії державного управління при Президенті України (НАДУ) і є головним вищим навчальним закладом освіти, що здійснює підготовку та підвищення кваліфікації кадрів для роботи в органах публічної влади. Поряд з НАДУ та її регіональними інститутами існувала розгалужена мережа навчальних закладів для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування [2].

Сьогодні інституційна структура системи професійного навчання